یادداشت

عاملیت قوه قضا در سیاست‌گذاری وفاق‌محور

ادامه از صفحه اول

۶. بازنگری نقش دادستان‌ها در دفاع از آزادی‌ها

دادستان‌ها باید علاوه بر دفاع از نظم عمومی، مدافع آزادی‌ها و حقوق بشر باشند. کاهش جمعیت کیفری، پیشگیری مؤثر و تغییر نگاه در مواجهه با فعالان مدنی و سیاسی، می‌تواند تصویر قوه قضائیه را در افکار عمومی به‌طور جدی بهبود بخشد.

۷. اصلاح رابطه قوه قضائیه با نهاد وکالت

گلوگاه استقلال نهاد وکالت انتخابات کانون‌ها و اسکوداست. قوه قضا باید از مداخله در انتخابات وکلا اعراض کند و در عمل نیز نظارت رخ دهد اما دخالت نه. هیچ‌کس نمی‌گوید با فساد در نهاد وکالت یا فساد وکیل مماشات شود. اتفاقا باید با فساد مقتدر برخورد شود. رودربایستی با کسی نباید رخ دهد. اما مرز بین دخالت با نظارت کاملا باید تفکیک شود. حذف تبصره ماده ۴۸، تضمین دسترسی آزاد به وکیل، تقویت استقلال کانون وکلا و ادغام مرکز مشاوران در کانون وکلای مستقل، از گام‌های ضروری برای حفظ حق دفاع عادلانه و ارتقای کیفیت دادرسی است.

۸. اصلاحات حقوق‌بشری و کاهش مجازات‌های سالب حیات و بدنی

مجازات باید با نگاهی به ارزش‌های روزآمد جامعه باشد. دگرش ارزشی در مجازات‌ها رخ داده و باید واکاوی و بررسی شود. کاهش اساسی نرخ اعدام، حذف دادگاه‌های اختصاصی مانند دادگاه انقلاب و ویژه روحانیت، علنی‌کردن محاکمات و حذف کامل زندانیان سیاسی، لازمه حرکت به سوی نظام قضائی مدرن و حقوق‌بشرمحور است.

۹. اقناع افکار عمومی و ارتقای امنیت روانی قضائی

قوه قضائیه‌ای که رو به مردم و پشت به سلسله‌مراتب قدرت حرکت کند، با شاخص‌های دقیق ارزیابی شود و در مرکز ثقل حقوق اساسی، آزادی‌ها و رفاه شهروندان بایستد، می‌تواند به موتور محرک توسعه و عدالت بدل شود. این مسیر، نیازمند شجاعت در اصلاح، شفافیت در عمل و سنجش‌پذیری در همه سطوح است. افکار عمومی باید صلای حقوق عامه‌گرایی و فسادستیزی و منع تبعیض را از قوه بشنوند و بدان اعتماد کنند.

۱۰. مدیریت علمی، عمل بی‌طرفانه

سیاست‌گذاری دانشی هنجاری و مسئله‌محور است یعنی در پی رفع و حل‌وفصل مشکلاتی چون اطاله دادرسی، سیاست‌زدگی، علنی‌نبودن محاکم، ارزیابی بی‌طرفی هیئت‌منصفه، عدم تفکیک جرم سیاسی از امنیتی، نقد رویه دادگاه انقلاب و ویژه روحانیت پرداخته و با تجزیه و تحلیل گذشته، علم مدیریت را در کنار موازین قضائی به استخدام می‌گیرد. دانش کاربردی برای بهبود تصمیم‌گیری در ورطه عمل به کار می‌آید و قوه قضا اکنون به علم مدیریت برای راهبری ظرفیت‌ها به سمت اهداف نیازمند است. ملاک اعتبار یک سیاست عمومی قضائی نه‌فقط اعتبارسنجی رسمی، بلکه مراجعه به باور و ادراک عمومی است که احساس کنند قوه در خدمت عدالت و آزادی و مقابل خودسری قدرت یا زورگویی ناقض حق است. تلاقی اقتدار و نظم عمومی با منافع و خواست مردم و ارزش‌ها و متغیرهای حقوق بشر و شهروندی همه باید مد نظر باشد که نه محصول کنج تنهایی دفتر یک رئیس، که برساخته از نظر و رضایت شهروندی و تعاملات و تفاهمات گستره مردم باشد.

گزارش «شرق» از تحلیل چهره‌ها و مقامات درباره شرایط کشور

طراحی استراتژی ملی نوین

مهدی بازرگان: در پی جنگ ۱۲روزه که به عنوان نقطه عطفی در پویایی‌های ژئواستراتژیک خاورمیانه عمل کرد، ضرورت بازنگری بنیادین در پارادایم‌های تصمیم‌سازی ایران بیش‌ازپیش آشکار شده است. این رویداد، با تلفیق عناصر نظامی، سایبری و تبلیغاتی، نه‌تنها برخی از نقاط آسیب‌پذیر و شکننده ساختاری را برجسته کرد، بلکه الزامی برای گذار از رویکردهای سابق به مدل‌های عمل‌گرایانه و مردم‌محور ایجاد کرد. گفته‌های اخیر مقاماتی مانند روحانی، کروبی، پزشکیان و محسنی‌اژه‌ای، هرچند در چارچوب‌های متفاوت و از منظرهای گوناگون، بر این ضرورت تأکید دارند که برای عبور از بحران فعلی باید «از تقویت دیپلماسی مذاکره‌محور» تا «اصلاحات داخلی مبتنی بر حاکمیت ملی» را در دستور کار قرار داد. در سایه شرایط پساجنگ و با تمرکز بر ابعاد سیاسی، دیپلماتیک، امنیتی، اقتصادی، معیشتی، اجتماعی، فرهنگی، انرژی، ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک، عملا تغییر ریل‌گذاری نه‌تنها اجتناب‌ناپذیر، بلکه امری حیاتی برای پایداری و بقای کشور است.

از ضرورت بازگشت به مردم تا طراحی استراتژی ملی نوین

پیرو آنچه گفته شد، مهدی کروبی در دیدار با اعضای شورای مرکزی مجمع ایثارگران از مسئولان خواست برای اینکه ایران بماند، زمینه اصلاحات ساختاری مبتنی بر رأی ملت را فراهم کنند. دراین‌بین حسن روحانی، رئیس‌جمهور پیشین ایران، هم در جمع مشاوران خود به تحلیل شرایط پس از جنگ ۱۲روزه پرداخت و بر ضرورت تقویت روابط با جهان تأکید کرد. او اظهار کرد برای حفظ منافع و امنیت ملی، باید با هر کشوری که آماده مذاکره است، گفت‌وگو کنیم و تنش‌ها، به‌ویژه با آمریکا را کاهش دهیم، زیرا کاهش تخاصم به نفع کشور است. روحانی اسرائیل را بدون حمایت آمریکا فاقد قدرت دانست و بر لزوم کاهش دشمنی‌های غیرضروری تأکید کرد.

رئیس اسبق قوه مجریه پیشنهاد ایجاد یک دستگاه اطلاعاتی مردم‌پایه با حمایت ۹۰ میلیون ایرانی را مطرح کرد، زیرا به گفته او، دستگاهی که فقط به عده‌ای محدود وابسته باشد، قدرتمند نیست. تجربه سال‌های ۶۰ و ۶۱ نشان داد که حضور مردم در صحنه، کلید موفقیت در برابر توطئه‌ها بوده و امروز نیز چنین دستگاهی می‌تواند نقاط ضعف را جبران کند. روحانی بر اهمیت توجه به خواست مردم تأکید کرد و گفت حاکمیت باید خواسته‌های مردم را در اولویت قرار دهد. رئیس‌جمهور دوره‌های یازدهم و دوازدهم خواستار ایجاد فضایی شد که در آن احزاب قوی بتوانند کاندیداهای صالح را معرفی کنند و صلاحیت‌ها به‌جای نهادهای خاص، به احزاب واگذار شود. به باور او، نجات کشور در گرو خدمت به مردم و پذیرش حاکمیت ملی براساس افکار و نظرات آنهاست. همچنین کمک به دیگر کشورها نباید به ضرر ملت ایران باشد.

روحانی به اهمیت تقویت دستگاه تبلیغاتی ملی اشاره کرد و پیشنهاد داد که علاوه بر کانال‌های ملی صداوسیما، کانال‌های خصوصی نیز تحت نظارت جمعی ایجاد شوند تا صدای مردم شنیده شود؛ مشابه روزنامه‌های خصوصی. رئیس‌جمهور اسبق کشور، همچنین خواستار قوه قضائیه‌ای مستقل شد که فارغ از گرایش‌های سیاسی و قومی عمل کند. او بر ضرورت محدودشدن نیروهای مسلح به وظایف ذاتی خود، یعنی دفاع و امنیت، تأکید و بیان کرد اقتصاد، تبلیغات و سیاست خارجی نباید در حوزه نیروهای مسلح باشد. دستگاه اطلاعاتی نیز باید صرفا بر اطلاعات تمرکز کند، نه فعالیت‌های اقتصادی. رئیس پیشین قوه مجریه ایران، واگذاری اقتصاد به مردم در چارچوب قانون و بدون محدودیت را ضروری دانست و تصریح کرد پیشرفت اقتصادی نباید با سقف‌های مصنوعی محدود شود. در نهایت، روحانی بر طراحی استراتژی ملی نوین تأکید کرد که باید براساس خواست مردم باشد. این استراتژی باید نقاط قوت ۴۶ سال گذشته را تقویت و نقاط ضعف را اصلاح کند. او پیشنهاد کرد که در صورت تردید در تصمیم‌گیری‌ها، با مردم مشورت شود تا استراتژی ملی بر توسعه و عظمت ایران متمرکز باشد، ضمن اینکه در حد توان به دیگران کمک کند. به گفته او، اگر ۹۰ میلیون ایرانی پشت حاکمیت باشند، هیچ قدرتی نمی‌تواند این ملت را شکست دهد.

پرسش صریح پزشکیان درباره شرایط پساجنگ؛ «مذاکره نکنیم، چه کنیم؟»

مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور کشور، هم هفته گذشته به مناسبت روز خبرنگار با مدیران رسانه دیدار و گفت‌وگو کرد و با تأکید مجدد بر هماهنگی کامل تصمیمات دولت با مقام معظم رهبری اذعان کرد: «نفت ما را تحریم کرده‌اند و روزبه‌روز مانع ایجاد می‌کنند. در این شرایط «هم یار طلب کنی، هم سر خواهی» یا باور و استقلال را بخواهید یا چیز دیگری. اگر استقلال را می‌خواهید، باید بسیاری از موضوعات را تحمل کنید». رئیس‌جمهور تصریح کرد: «من تصور نمی‌کنم با دعوا بتوانیم به جایی برسیم. می‌گویند صلحی را که دشمن دعوت کرده، رد نکن. کسی نمی‌گوید وقتی بروم گفت‌وگو کنم، یعنی تسلیم شده‌ام. اصلا در ذات ما تسلیم‌شدن نیست، اما چه کسی گفته از گفت‌وگو بترسی؟ حرف نمی‌زنم. گفت‌وگو نمی‌کنم».

پزشکیان در ادامه چند سؤال را مطرح کرد و ادامه داد: «خب، می‌خواهی چه کار کنی، بجنگی؟ خب آمد زد و دوباره درست هم بکنیم، می‌زند. یکی بگوید مذاکره نکنیم، چه کار کنیم؟ این مسائلی نیست که احساسی با آن برخورد کنیم. این را بگویم که هر اقدامی با رضایت و هماهنگی مقام معظم رهبری انجام خواهد شد. از نظر علمی و اعتقادی معتقدم کاری را که خلاف نظر مقام معظم رهبری باشد، نباید انجام داد و انجام هم نخواهم داد. هنگامی هم که نظر مقام معظم رهبری عنوان شد، دیگر نباید بهانه‌گیری کرد، بلکه باید به نفع مصلحت کشور و مردم سخن گفت. امروز با کمک رسانه‌ها و همراهی مردم می‌توان در حل ناترازی‌ها و چالش‌ها گام برداشت. تمام توجه دولت این است که هیچ تصمیمی نباید موجب زیر پا گذاشته‌شدن حقوق محرومان شود».

فراخوان رئیس قوه قضائیه برای «اصلاح و بازنگری در قانون مطبوعات»

قبل‌تر نیز حجت‌الاسلام‌والمسلمین محسنی‌اژه‌ای، رئیس قوه قضائیه، به مناسبت روز خبرنگار با جمعی از اصحاب رسانه دیدار کرد و از «اصلاح و بازنگری در قانون مطبوعات» گفت. آن‌طور که ایسنا به نقل از مرکز رسانه قوه قضائیه نوشته است، رئیس دستگاه قضا در ادامه ضمن گرامیداشت روز خبرنگار، فراخوانی درباره قانون ناظر بر رسانه صادر و عنوان کرد: «قانون مطبوعات در سال ۱۳۶۴ تدوین شده و آخرین اصلاحات عمده صورت‌گرفته بر روی این قانون، مربوط به سال ۱۳۷۹ است؛ براساس این، از همه اصحاب رسانه می‌خواهم که حداکثر تا ۱۵ شهریور به ما اعلام کنند که آیا نیاز به اصلاح و بازنگری قانون در حوزه رسانه وجود دارد یا خیر. چنانچه پاسخ اهالی رسانه به این پرسش مثبت است، قید کنند که در چه حوزه‌هایی باید این اصلاح و بازنگری اعمال شود. این نظرات از طریق مرکز رسانه قوه قضائیه دریافت می‌شود». رئیس عدلیه درخواست دیگری را مطرح کرد دال بر اینکه «از همه اصحاب رسانه می‌خواهیم حداقل پنج نقد جدی را که به قوه قضائیه وارد می‌دانند، ترجیحا با ذکر راه‌حل، به مرکز رسانه قوه قضائیه ارائه دهند». به گفته قاضی‌القضات، «ایضا این درخواست را نیز داریم که حداقل پنج ایراد و اشکال را که به برخی رسانه‌ها وارد است و قوه قضائیه ناگزیر است طبق قانون با آنها برخورد کند، قید کنید. اگر بر روی این نظر اتفاق دارید که تحت هیچ شرایطی نیز نباید با هیچ رسانه‌ای در هیچ سطحی برخورد شود، آن را قید کنید؛ هرچند بسیار بعید و مُستبعد است که چنین اتفاق نظری در میان شما اهالی رسانه وجود داشته باشد».

رئیس قوه قضائیه یادآور شد: «شما اصحاب رسانه و نخبگان این حوزه که سلایق و گرایش‌های مختلف را نمایندگی می‌کنید، به ما بگویید وقتی یک فرد رسانه‌ای، وفق قوانین فعلی، تخلف یا جرمی را مرتکب می‌شود، ما چگونه با او برخورد کنیم که این برخورد ما، هم منطبق با قانون باشد، هم بازدارنده باشد و هم آسیب‌زا نباشد». محسنی‌اژه‌ای در خاتمه ضمن تبیین و تشریح مؤلفه‌های تقویت انسجام ملی، بیان کرد: «پس از جنگ تحمیلی اخیر، انسجام و وحدت ملی در کشور تقویت شده است؛ باید این انسجام و وحدت را پاس داشت و از آن صیانت کرد. تشریح اهمیت انسجام ملی، رسیدن به تعریف واحد از آن، تعیین شاخص‌ها و مصادیق آن، شناسایی علل موجده و مُبقیه انسجام ملی و قس‌علی‌هذا، از جمله ضروریاتی است که نیازمند کنشگری هنرمندانه و پربسامد رسانه‌ای است».

نگاهی به بین خطوط تحلیل‌ها

آنچه از زبان مقامات و مسئولات اسبق، سابق و فعلی کشور در تحلیل شرایط پساجنگ مطرح شد، مبیّن آن است که جنگ ۱۲روزه در بُعد سیاسی، بر پوست‌اندازی در ساختارهای داخلی تأکید دارد که این امر می‌تواند کشور را از انحصارگرایی به سمت پلورالیسم هدایت کند و دراین‌بین رجعت به دموکراسی مشارکتی پررنگ‌تر از قبل شده است. چنین تغییری، با کاهش تنش‌های داخلی، انسجام ملی را تقویت کرده و از فروپاشی اجتماعی جلوگیری می‌کند. فراخوان حجت‌الاسلام‌والمسلمین محسنی‌اژه‌ای برای نقد قوه قضائیه و اصلاح قانون مطبوعات، به سمت شفافیت قضائی حرکت می‌کند که این امر پایه‌ای برای حکمرانی پاسخ‌گو فراهم می‌آورد.

درعین‌حال باید گفت کاهش تنش با غرب، به‌ویژه آمریکا، یک پارامتر مهم برای رسیدن به تثبیت شرایط است. جنگ تحمیلی اخیر نشان داد انزواگرایی، هزینه‌های دیپلماتیک سنگینی به بار می‌آورد؛ بنابراین تغییر ریل به سمت دیپلماسی چندجانبه، از جمله تقویت روابط با اروپا و همسایگان می‌تواند تحریم‌ها را خنثی کند. این رویکرد براساس اصل منافع ملی، از ایدئولوژی به پراگماتیسم شیفت می‌دهد و فرصت‌های جدیدی در پیمان‌های منطقه‌ای ایجاد می‌کند. ضمن آنکه باید یادآور شد که جنگ اسرائیل و آمریکا علیه ایران، با حملات سایبری و تبلیغاتی، بر لزوم ادغام هوش مصنوعی و مشارکت مردمی تأکید کرد. حوزه‌های اقتصادی و معیشتی، چالش‌های پساجنگی مانند ناترازی‌های انرژی و آب و تحریم‌های نفتی، نیازمند گذار از اقتصاد دولتی به بازارمحور است. در نهایت، این تغییرات، با هماهنگی رهبری -که پزشکیان بر آن تأکید دارد- می‌تواند ایران را به سمت پایداری هدایت کند، چراکه گذار به مدل‌های عمل‌گرا، فرصت‌های جدیدی برای شکوفایی ایجاد می‌کند، بنابراین در مجموع جنگ ۱۲روزه، نه تهدید، بلکه کاتالیزوری برای بازسازی است، مشروط به اراده جمعی برای تحول.